

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

вул. Володимирська, 64/13, м. Київ, 01601 тел. 239-33-33

03.03.16/ № 01/186-08

На № _____

**Голові
Верховної Ради України
Гройсману В.Б.**

Шановний Володимире Борисовичу!

Київський національний університет імені Тараса Шевченка у відповідь на Ваш запит за № 11/10-237 від 19 лютого 2016 року щодо депутатського запиту народного депутата Домбровського О.Г., оголошений на засіданні Верховної Ради України 19 лютого 2016 року, направляє висновок, підготовлений професором кафедри правосуддя юридичного факультету, доктором юридичних наук, професором

Додаток: на 4 арк.

З повагою,

РЕКТОР

Л.В. ГУБЕРСЬКИЙ

ВИСНОВОК

кафедри правосуддя юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка на депутатський запит Народного депутата України О.Г. Домбровського «щодо доцільності внесення змін до статті 33 Цивільного процесуального кодексу України, які передбачають право суду із власної ініціативи або за клопотанням інших учасників процесу залучати належного відповідача, в якості співвідповідача»

В депутатському запиті ставиться питання про доцільність внесення змін до статті 33 Цивільного процесуального кодексу України, якими пропонується передбачити право суду з власної ініціативи або за клопотанням інших учасників судового процесу, без згоди позивача, залучати співвідповідача у справі у разі пред'явлення позивачем позову до неналежного відповідача.

Стаття 33 ЦПК регулює порядок заміни на належного відповідача та залучення співвідповідачів. Неналежним відповідачем є особа, яка не має відповідати за пред'явленим позовом. Це означає, що відповідач, який дійсно є суб'єктом порушеного, оспорюваного чи невизнаного матеріального правовідношення, визнається належним. Тобто належність відповідача визначається, перш за все, за нормами матеріального права.

Як свідчить судова практика є непоодинокими випадки, коли під час судового розгляду в результаті дослідження обставин справи стає зрозумілим, що позов пред'явлено не до тієї особи, яка повинна відповідати за ним. В цьому випадку суд повинен був би відмовляти у задоволенні позову, але з метою процесуальної економії та забезпечення ефективного судового розгляду в ЦПК України передбачено інститут заміни неналежного відповідача.

Дійсно, до внесення змін до статті 33 ЦПК України Законом України № 2453-VI від 07.07.2010 року суд наділявся правом: а) за клопотанням позивача провести заміну неналежного відповідача; б) за клопотанням позивача залучити до участі у справі іншу особу як співвідповідача; в) у разі відсутності згоди

позивача, залучити до участі у справі іншу особу як співвідповідача. Але, з 2010 року право суду самостійно залучити співвідповідача без наявності клопотання про це позивача було виключено.

На сьогоднішній день зазначене положення статті 33 ЦПК України знайшло своє тлумачення в судовій практиці. Так, у листі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 24-753/0/4-13 від 16.05.2013 «Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування» зазначається, що «Помилковою є практика тих судів, які в порушення засад диспозитивності цивільного судочинства (ст. 11 ЦПК) залишають без руху позовні заяви, у яких, на думку суду неправильно визначено відповідача (наприклад, виконком місцевої ради, нотаріальна контора, бюро технічної інвентаризації (БТІ), територіальні органи Міністерства юстиції України), і надають додатковий строк позивачеві для усунення недоліків. У разі пред'явлення позову до неналежного відповідача суд за клопотанням позивача, не припиняючи розгляду справи, замінює первісного відповідача належним відповідачем, якщо позов пред'явлено не до тієї особи, яка має відповідати за позовом, або залучає до участі у справі іншу особу як співвідповідача (ст. 33 ЦПК). Якщо позивач не заявляє клопотання про заміну неналежного відповідача, суд повинен відмовляти у задоволенні позову».

В доктрині цивільного процесуального права з приводу активної ролі суду щодо, зокрема, залучення належного відповідача або співвідповідача з власної ініціативи існує дві основні позиції. Перша - виходить з того, що наділення суду правом залучати належного відповідача суперечить принципу диспозитивності. Цей принцип означає, що цивільні процесуальні правовідносини як правова форма цивільного судочинства виникають, розвиваються та закінчуються за волею й ініціативою сторін правового спору в результаті розпорядження своїми матеріальними та процесуальними правами. В основу цього принципу покладено дві процесуальні аксіоми: «немає судді без позивача», «ніхто не може бути примушений до пред'явлення позову проти своєї волі» — це ті процесуальні аксіоми, на яких, по суті, будується судовий

процес у сфері цивільної юрисдикції, і які віддзеркалюють сутність принципу диспозитивності.

Оскільки цивільний процес ведеться від імені сторін, а процесуальні дії сторін входять до юридико - фактичного складу цивільних процесуальних правовідносин, дії сторін по реалізації диспозитивних правомочностей є юридичними фактами у фактичному юридичному складі цивільних процесуальних правовідносин і впливають на виникнення, розвиток і закінчення цивільного процесу в цілому. Визначально принцип диспозитивності виявляється у двох аспектах: а) суд може відкрити провадження у справі лише за заявою сторони; б) предмет судового провадження, його подальша модифікація визначається тільки стороною.

Інша точка зору обстоює позицію, що наділення суду правом залучати до участі в справі іншу особу як співвідповідача (другого відповідача) з власної ініціативи є традиційним інститутом цивільного права України, який був закріплений у ЦПК України 1963 року, а також первісній редакції ЦПК 2004 року, що в умовах відсутності, поки що, повноцінної системи надання безоплатної правової допомоги сприяє покращенню ефективності правосуддя, доступу до правосуддя, швидкому розгляду справи, а відповідно захисту прав та охоронюваних законом інтересів громадян України. В якості аргументів також зазначається, що: а) така правова конструкція не порушує принцип диспозитивності, оскільки позивач може скористатися іншими диспозитивними правами, зокрема, відмовитись від позову; б) відповідає принципу процесуальної економії; в) конструкція присутня в інших процесуальних кодексах (ст. 52 КАС України, ст. 24 ГПК України).

На наш погляд пропозиція змінити ст. 33 ЦПК України може бути врахована лише частково, а саме в частині надання права суду з власної ініціативи залучати до справи іншу особу в якості другого відповідача.

Термін співвідповідач в контексті ст. 33 УПК України вже давно і аргументовано критикується науковцями, оскільки таке положення закону суперечить природі інституту процесуальної співучасті. Інтереси співучасників

не суперечать один одному, а у випадку неналежного відповідача суд в жодному разі не може задовольнити позовні вимоги проти нього.

Пропозиція надати право «іншим учасникам судового процесу» подавати клопотання про залучення іншого відповідача, на наш погляд, є не досить аргументованою, оскільки ЦПК України поділяє учасників цивільного процесу на осіб які беруть участь у справі (сторони, треті особи, представники, органи та особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб) та інших учасників цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник, свідок, експерт, перекладач, особа, яка надає правову допомогу).

Таким чином може бути підтримано пропозицію про внесення змін до ст. 33 ЦПК України через доповнення частини 1 реченням: «У разі відсутності згоди на це позивача суд залучає до участі у справі іншу особу як другого відповідача».

Висновок підготовлений д.ю.н., проф. [підпис] обговорений та схвалений на засіданні кафедри правосуддя.

**Завідувач кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського Національного університету
імені Тараса Шевченка
доктор юридичних наук, професор**

М.А. Погорецький